

Vida Milošević-Arnold

NEKATERE ZNAČILNOSTI SOCIALNEGA DELA V SLOVENIJI
(S POUČENJEM NA JAVNEM SEKTORJU)DOSEDANJI RAZVOJ SOCIALNEGA DELA
V SLOVENIJI

Poklicno socialno delo se je, kot vemo, v Sloveniji začelo razvijati šele sredi petdesetih let, ko se je začelo izobraževanje socialnih delavcev (najprej na ravni srednje, nato pa višje šole). Pred tem in vzporedno z uveljavljanjem poklicnega socialnega dela pa so delovale številne in raznovrstne socialne dejavnosti, ki so nedvomno opravljale pomembno družbeno vlogo. Tako je naše socialno delo doslej prehodilo nekaj razvojnih faz in v njih oblikovalo nekatere značilnosti, ki počasi vodijo k profesionalnosti. Vsaka od dosedanjih faz je socialnemu delu zapustila nekaj uporabnih spoznanj za njegov nadaljnji razvoj, nedvomno pa tudi kakšno manj pozitivno izkušnjo.

Za prvo fazo, v kateri so prevladovali predvsem *neprofesionalne socialne dejavnosti* (1945-1957) velja, da so aktivnosti potekale na dveh ravneh: kot prostovoljno delo, ki so ga opravljali prostovoljci – aktivisti, povezani v učinkovite mreže. Na drugi strani pa so se socialne dejavnosti odvijale v okviru socialno varstvene funkcije države. Te naloge so v skladu s predpisi opravljali državni uslužbenci, ki so bili, vsaj na začetku omenjene faze, praviloma brez ustrezne strokovne izobrazbe.

Drugo fazo označujejo *začetki profesionalizacije in institucionalizacije socialnega dela* (med letoma 1958 in 1973). V tem času se je socialno delo pojavilo kot poklic ter pridobilo nekaj kompetenc in status primarne stroke na matičnem področju socialnega varstva. V tem obdobju je poklicno socialno delo delovalo le v javnem sektorju,

saj druga področja niso bila razvita. To velja tem bolj, če upoštevamo dejstvo, da so bile tedaj tudi gospodarske organizacije v državi (družbeni) lasti. Dejavnosti civilne družbe na socialnovarstvenem področju takrat še niso bile pomembneje razvite.

Spodbudno je na prve korake v profesijo v tem času vplival začetek izobraževanja socialnih delavcev (ob koncu te faze je bila tudi že močno izražena težnja nekaterih diplomantov po visokošolskem izobraževanju za socialno delo) in ustanavljanje institucij, v katerih je socialno delo dobilo svoj prostor – centrov za socialno delo. Hkrati pa sta se v tem zgodnjem obdobju v stroko zasidrala dva pojavi, ki ju nezrelo socialno delo še ni znalo obvladati – stagnacija prostovoljnih dejavnosti in birokratizem. Oba sta precej zavrla hitrejši napredek procesa profesionalizacije.

V tem obdobju je socialno delo nedvomno pridobilo nekatere značilnosti profesije (denimo določeno raven teoretske zasnove, relativno družbeno priznanost, nekaj avtoritete, do neke mere je razvilo profesionalno etiko). Delovalo je tudi društvo socialnih delavcev, ki je poskušalo oblikovati in utrjevati profesionalno identiteto svojih članov. Hitrejši napredek doktrinarnih in konceptualnih izhodišč socialnega dela je v tam času ovirala (vsaj deloma tudi pri nas še prisotna) doktrina o socialno-ekonomskem avtomatizmu in pretirano izražen strah ideologov tedanjega časa pred prenašanjem teorij in izkušenj iz kapitalističnih držav, kjer je bilo socialno delo dobro razvito. Metode, ki so se razvile v drugačnih družbenoekonomskih okoliščinah, naj ne bi ustrezale razmeram v socialistični družbi.

Ti bolj ideološki kot strokovni razlogi so zadrževali predvsem hitrejši razvoj teoretskih konceptov socialnega dela, kar pa je seveda nujno vplivalo tudi na možnosti za doseganje drugih kriterijev profesionalnosti.

Za tretjo fazo je značilno *podružbljanje socialnih dejavnosti* (med 1974 in 1987). To obdobje je socialnemu delu sicer prineslo formalno priznanje (v najpomembnejših družbenopolitičnih dokumentih tistega obdobja) kot pomembnemu dejavniku družbenega razvoja in mu tako na deklarativni ravni dalo prostor na vseh področjih življenja in dela. Pomemben je bil določen odmik od klasičnih »kategorij strank« k širšemu krogu uporabnikov in k prvim preventivnim programom. Po drugi strani pa je socialno delo takrat ravno zaradi široko, ohlapno in nejasno opredeljenih kompetenc izgubilo svojo, tedaj še krhko identiteto in se utapljalo v splošni »podružbljenosti«.

Socialno delo je v tam obdobju preplavila neplodna (v strokovnem smislu) politizacija, utapljalo se je v načelnih opredelitvah o pomembnosti socialnega dela kot dela subjektivnih družbenih sil, ki lahko pripomore k hitrejšemu razvijanju socialističnih družbenih odnosov, k odpravljanju socialnih razlik, višji kvaliteti življenja in k splošnemu družbenemu razvoju. To pomeni, da je bilo socialno delo ideološko podrejeno vladajoči marksistični ideologiji (dokaz za to je tudi Kodeks profesionalne etike socialnih delavcev Jugoslavije, sprejet leta 1980 na Bledu). Delovalo je izrazito reaktivno, odzivalo se je na aktualne politične teme in dogodke. Socialno delo torej ni avtonomno usmerjalo svojega delovanja v skladu s potrebami dejanskih in potencialnih uporabnikov.

Tako je takratno socialno delo dejansko na številnih področjih ostajalo dokaj birokratsko, družbeno nepomembno in je opravljajo predvsem funkcijo družbenega nadzora nad uporabniki (zlasti to velja za področje takratnega socialnega skrbstva).

Z vidika nadaljnje profesionalizacije socialnega dela je to obdobje prineslo tudi pozitivne premike. Napredek se je pokazal v smislu promocije družbenega priznanja stroke in širjenja njenih področij dela. Veljalo je, da imajo socialni delavci svoje

mesto povsod, kjer ljudje žive in delajo in kjer se pojavljajo njihovi socialni problemi in težave. Razmeroma se je dvignila tudi avtoriteta socialnih delavcev, zlasti v javnosti in pri netipičnih uporabnikih. Pri tem mislim na nove programe, denimo predzakonsko svetovanje, ki je potekalo v okviru dejavnosti socialnega skrbstva in so ga opravljali centri za socialno delo. Ti programi so pozitivno vplivali tudi na *odpiranje centrov za socialno delo navzven in na njihovo povezovanje z drugimi strokovnimi službami* (intredisciplinarna zasnovanost programov).

Pri doseganju ostalih pogojev profesionalnosti (teoretika zasnovanost, profesionalna etika in povezovanje socialnih delavcev v strokovnem društvu) pa je v tem obdobju prišlo do določene stagnacije. Zlasti dejavnost Društva socialnih delavcev Slovenije je zamrla (z izjemo redkih regionalnih društev, ki so vse do danes ohranila kontinuiteto in so delovala neodvisno od usmeritev in »vodenja« zveze društev na ravni republike in federacije). Tako je za nadaljnjo profesionalizacijo socialnega dela skrbela le šola (tedaj še višja) za socialno delo, ki lahko nedvomno kot izobraževalna in raziskovalna institucija veliko prispeva k nadaljnjemu razvoju stroke, vendar pa pri tem potrebuje komplementarno aktivnost praktikov, povezanih v profesionalnem društvu.

Za četrto fazo, ki je doslej še nismo presegli, pa je značilno, da *socialno delo poskuša doseči svojo avtonomijo* (od 1989 naprej). To stopnjo bo socialno delo doseglo šele, ko bo v celoti končan proces profesionalizacije in bo ustrezalo vsem za zahtevanim kriterijem.

Prva naloga, ki jo je moralo socialno delo opraviti v tej fazi in po osamosvojitvi in spremembi družbenega sistema, je bila *depolitizacija in deideologizacija*. Pri tem mislim na odmik od prej prevladujoče ideologije, ki so jo socialni delavci (vsaj formalno) sprejemali tudi za svojo (prepričljiv dokaz za to so sklepni dokumenti štirih kongresov jugoslovanskih socialnih delavcev, v katerih so se deklarativno sklicevali na temeljne družbeno politične usmeritve in ne na svojo strokovno doktrino).

Po drugi strani pa bi socialno delo v tej fazi moralo opraviti še naslednji pomemben korak in doseči še *odmik od državne uprave*. To bo verjetno dolgotrajnejši in bolj zapleten proces, saj gre za tesnejšo medsebojno prežetost enega z drugim. Vpetost socialnega dela v državno upravo postaja v javnem sektorju vse bolj izrazita. Rekli bi lahko, da se v zadnjem času, zlasti v centrih za socialno delo in na področju javnih pooblastil, opaža tendenca, da bi država močnejše kontrolirala stroko. Socialno delo mora torej čimprej doseči status profesije in s tem tudi večjo strokovno avtonomijo v odnosu do države. Seveda pa je ta odnos kompleksen in bo treba probleme na tej relaciji reševati strpno in senzibilno. V tem procesu bo treba iskati predvsem take rešitve, ki bodo v prid uporabnikom.

PROFESIONALIZIRANOST SOCIALNEGA DELA V SLOVENIJI

KAJ JE PROFESIJA IN KRITERIJI ZA OCENJEVANJE PROFESIONALNOSTI

Vsaka profesija se začne razvijati kot poklic in ima na začetku tudi vse značilnosti poklica. V razvojnem procesu, ki ga imenujemo profesionalizacija, lahko poklic razvije določene lastnosti, zaradi katerih se pomembno izboljša kvaliteta storitev pripadnikov tega poklica. To lahko po določenem času privede do profesionalnosti. Od vsake profesije se pričakuje, da v praksi uporablja sistematično teorijo, da izoblikuje svoj etični kodeks, ki ga člani pri delu dosledno upoštevajo, da je v družbi priznana in uživa določeno avtoriteto pri uporabnikih in v javnosti ter da so nosilci profesije povezani v strokovnih združenjih, kjer razvijajo specifično profesionalno kulturo in jezik (strokovno izrazoslovje).

Profesije so v modernih družbah spoštovane, ker imajo kompetence za opravljanje socialnih storitev, ki so bistvene za preživetje in kvalitetno življenje ljudi. Za člane profesionalne skupine pomeni profesionalnost osebno zadovoljstvo ob delu, ki jih (praviloma) zanima, zagotovitev primernih dohodkov in sorazmerno visok družbeni

status. Za profesionalne skupine je družbeno priznanje bistveno, saj jim zagotavlja možnost, da v svoje vrste sprejemajo samo dobro strokovno usposobljene ljudi, na ta način počasi dosežejo tudi spoštovanje profesionalcev drugih strok in javnosti (avtoriteta). Za uporabnike pomeni profesionalnost zagotovilo, da bodo storitve opravljali strokovnjaki, torej dobro usposobljeni ljudje, od katerih lahko pričakujejo kvalitetno delo in spoštljiv odnos v času reševanja njihovih težav.

Doseženo stopnjo profesionalnosti neke stroke lahko ocenjujemo na več načinov. Profesionalnost socialnega dela je ocenjevalo več avtorjev v različnih časovnih obdobjih. Pri tem so uporabljali različne kriterije in modele. Tukaj bomo omenili samo dva izmed njih:

- *Statični (ali absolutni) model*, pri katerem gre za preverjanje ključnih kriterijev, pogojev oziroma atributov (npr. Flexner 1915; Geenwood 1966; Heraud 1978).

- *Procesni (ali relativni) model*, pri katerem se ocenjuje razvojni proces poklica, analizirajo se *konflikti*, ki jih ta proces povzroča, *spremembe*, ki jih prinaša (v družbi, v sorodnih poklicih in profesijah), in *moč*, ki jo poklic v tem procesu pridobiva.

Določena ekskluzivnost profesij temelji na spoznanju, da so nekatere vrste del preveč kompleksne in pomembne, da bi jih lahko opravljali delavci brez ustrezne strokovne izobrazbe. Ko je stroka profesionalizirana, s tem pridobi in uveljavi pravico do sprejemanja *avtonomnih strokovnih odločitev*, v katere drugi ne dvomijo.

Pri ocenjevanju dosežene stopnje profesionalnosti socialnega dela v Sloveniji smo se odločili za uporabo statičnega modela (nekoliko modificiran Greenwoodov model) po naslednjih kriterijih:

- a) teoretska zasnovanost
- b) profesionalna etika
- c) družbena priznanost
- č) avtoriteta profesionalcev
- d) dejavnost profesionalnih društev.

Vsa tega od navedenih kriterijev smo tudi operacionalizirali, da smo tako dobili izhodišča za bližnji vpogled v vsakega izmed njih in s tem tudi na pet področij, ki so pomembna za profesijo.

Profesionalnost nedvomno prinese tudi nekaj elitizma, zato se pogosto postavlja vprašanje, do kolikšne mere naj se socialno delo sploh profesionalizira, da se ne bi začelo zapirati vase in skrbeti zlasti za svojo lastno promocijo, pri tem pa pozabljati na koristi uporabnikov.

MNENJA SLOVENSКИH SOCIALNIH DELAVCEV
O DOSEŽENI STOPNJI PROFESIONALNOSTI
(NEKAJ PODATKOV IZ RAZISKAVE, 1997)

Podatke smo zbirali s pomočjo anketnega vprašalnika, ki je obsegal 16 vprašanj (za kvantitativno analizo) in intervjuja z 28 vprašanji (za kvalitativni del raziskave). Anketo in intervjuje so opravili študenti 1. letnika v študijskem letu 1996/97. Populacija je bila zbrana naključno, saj smo stik z respondenti prepustili iznajdljivosti študentov. Sodelovalo je 98 respondentov, od tega 91 žensk in le 7 moških. Skoraj polovica sodelujočih (42) je starih med 35 in 45 let, 40 izmed njih jih ima od 11 do 20 let delovnih izkušenj.

Po izobrazbi je bilo 70 respondentov z višjo šolo za socialno delo (od teh imata dva tudi diplome sorodnih fakultet), 26 jih je bilo socialnih delavcev z visoko izobrazbo (2 izmed njih imata tudi fakultetno izobrazbo druge smeri), ostala dva pa imata visoko izobrazbo druge družboslovne smeri.

Delovna mesta anketiranih socialnih delavcev so naslednja: v centrih za socialno delo jih je zaposlenih 44, v osnovnih šolah 33, v domovih za stare ljudi 8, v podjetjih 3, v zdravstvu 3, na zavodih za zaposlovanje 2, v delovno varstvenem centru, zaporih, otroškem vrtcu, na občinski upravi po 1, eden izmed respondentov pa je samostojni podjetnik na področju socialnega varstva. Z izjemo enega so torej vsi anketiranci zaposleni v javnem sektorju.

TEORETSKA ZASNOVANOST SOCIALNEGA DELA

Ta kriterij smo operacionalizirali na naslednja področja: kvaliteta izobraževanja za socialno delo, razvitost raziskovanja in prepoznavnost teoretičnih konceptov, ki

prevladujejo v praksi.

Ustreznost izobraževalnega programa za socialno delo so respondenti ocenjevali glede na uporabnost znanj, ki so jih pridobili s študijem za socialno delo. Dve tretjini (65) jih je ta znanja označilo kot ustrezna v teoretičnem, ne pa tudi v praktičnem smislu. Kot v celoti ustrezna je ta znanja ocenilo 10 respondentov, enako število pa je v šoli pridobljena znanja označilo kot v celoti neustrezna. Dva sta se odločila za odgovor, da so znanja ustrezna v praktičnem, ne pa tudi v teoretskem smislu. Drugačne (odgovor »drugo«) odgovore je na to vprašanje dalo 11 anketirancev.

Predlogi *sprememb v dodiplomskem izobraževanju* za socialno delo so se nanašali na potrebo po pridobivanju več praktičnih znanj, strnjene prakse, usposabljanja za uporabo posameznih tehnik dela z ljudmi (40), enako število pa se jih zavzema za to, da bi visoka šola prerasla v fakulteto. Nekaj (11) respondentov se je odločilo za obe izmed navedenih opcij.

Glede *podiplomskega študija* za socialno delo se je največ anketiranih (28) zavzelo za organizacijo različnih programov specializacij, 20 za pripravo različnih delavnic za usposabljanje za uporabo posameznih tehnik dela z ljudmi, 17 pa za magistrske in doktorske programe socialnega dela. 14 anketirancev je odgovorilo pritrdilno na vsa tri gornja vprašanja.

Odgovori o *teoretskih konceptih pomoči in strokovnih prijemih*, ki jih socialni delavci najpogosteje uporabljajo pri delu, so bili zelo pestri. V bistvu potrjujejo stališče Turnerjeve (1997), ki pravi, da bi danes prisotnost teorij, ki jih socialni delavci v praksi uporabljajo, najlažje označili s pojmom »različnost«. Ugotavlja namreč, da v naši stroki uporabljamo kar 20 različnih teoretskih sistemov. Vse pa povezuje skupna tema: iskanje možnosti za razumevanje kompleksne stvarnosti človeka v dani situaciji.

Čeprav lahko na to pluralnost gledamo kot na slabost in znak nezrelosti teoretskih temeljev profesije, lahko naredimo tudi bolj pozitiven sklep. Raznolikost namreč lahko razumemo tudi kot vse večje razumevanje mandata socialne profesije v kompleksnem multikuturnem svetu (Turner 1997).

Prav nasprotno pa je gledanje Malcolma Payna (1997). Trdi namreč, da so si teorije socialnega dela med seboj bolj podobne kakor pa različne. Njihove skupne značilnosti izhajajo iz socialnega konteksta, v katerem socialno delo poteka. Nove ideje v teoriji socialnega dela nastajajo na različne načine in gredo skozi poseben proces *naturalizacije*, v katerem se prilagodijo potrebam socialnega dela.

Nekatero teorije se ne naturalizirajo v celoti, ker ne ustrezajo kakšni bistveni značilnosti socialnega dela. Teorije, ki se naturalizirajo, pa pomembno oblikujejo specifičnost socialnega dela. Nekatero teorije se ukvarjajo le s posameznimi vidiki uporabnikovih problemov, zato jih je treba dopolniti, da dobimo holističen pogled na uporabnika in njegove potrebe. Obstaja torej *paradigma socialnega dela*, ki je socialno konstruirana in v katero lahko zvrstimo vse sodobne teorije in prakso (Payne 1997). Temeljna paradigma socialnega dela po Paynu izhaja iz psihoanalitične teorije, ki se uporablja v povezavi s humanistično etiko.

Naši socialni delavci najpogosteje uporabljajo svetovalni prijem (rang 1 v 52 odgovorih), sledi mu sistemski (rang 1 v 9 odgovorih), upravno-pravni in realitetni (oba rang 1 v 8 odgovorih). Na vprašanje, kje so se za uporabo teh prijemov usposobili, smo dobili zanimive odgovore. Skoraj tretjina anketiranih (28) se je za uporabo teh prijemov usposobila v procesu supervizije, 17 na seminarjih in tečajih na Visoki šoli za socialno delo, nihče pa na usposabljanju v organizaciji FIRISA. Številni respondenti so pripisali druge institucije, ki so organizirale različne oblike usposabljanja (Zavod za šolstvo, Inštitut Antona Trstenjaka, Svetovalni center, Glotta idr.).

Na vprašanje o razvitosti *raziskovanja na področju socialnega dela* pri nas je dobra polovica (59) respondentov odgovorila, da je slabo razvito, dobra tretjina (39) pa, da je primerno razvito. Vsi drugi odgovori so bili zelo razpršeni (dobro razvito 3, ne vem 3, sploh ni razvito 1, brez odgovora 3).

O *strokovni in znanstveni literaturi* s področja socialnega dela pri nas dve tretjini respondentov meni, da je sicer dostopna, a

je premalo (65), 19 jih je odgovorilo, da je slabo dostopna, 13 pa, da je dostopna in je dovolj. Eden izmed respondentov na to vprašanje ni odgovoril, eden pa je pripomnil, da imamo s področja socialnega dela pri nas samo revijo.

Glede razvitosti *strokovne terminologije* socialnega dela v Sloveniji jih dobri dve tretjini od vprašanih (70) meni, da je srednje razvita, 18 pa, da je zelo slabo razvita. Nekaj (9) jih je prepričanih, da je strokovni jezik socialnega dela pri nas že dobro razvit.

PROFESIONALNA ETIKA

Če želimo ob razpravi o profesionalni etiki socialnega dela spoznati, v kolikšni meri je stroka glede na ta kriterij že profesionalizirana, moramo ugotoviti, ali etični kodeks sploh obstaja, kakšen je (kvaliteta), kakšne vrednote socialnega dela reflektira in kako ga socialni delavci upoštevajo v praksi. Aketirance smo povprašali po nekaterih podatkih, ki so po našem mnenju bistveni za etiko socialnega dela kot enega izmed kriterijev za njegovo profesionalnost.

Najprej nas je zanimalo, koga imajo respondenti za *odgovornega za pripravo kodeksa* etike socialnih delavcev. Poudariti moramo, da v času anketiranja Kodeks profesionalne etike socialnih delavcev in delavcev Slovenije še ni bil sprejet, medtem ko se je Etični kodeks delavcev na področju socialnega varstva že dokaj uveljavil.

Za pripravo kodeksa profesionalne etike socialnih delavcev je po mnenju anketirancev odgovorna zlasti Socialna zbornica Slovenije (48-krat rang 1), na drugem mestu (31-krat rang 1) je Društvo socialnih delavcev in delavcev Slovenije, na tretjem pa VŠSD. Nekaj respondentov (10-krat rang 1) je na prvo mesto med odgovornimi za kodeks postavilo tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Drugo vprašanje v tem sklopu se je nanašalo na razmerje med veljavnim etičnim kodeksom delavcev na področju socialnega varstva in kodeksom etike socialnih delavcev. Da lahko socialnovarstveni kodeks le dopolnjuje tistega, ki ga imajo socialni delavci, je odgovorila več kot polovica (57)

respondentov. Da bi moral kodeks socialnih delavcev nadomestiti istovrstni dokument Socialne zbornice, meni 29, torej slaba tretjina anketiranih socialnih delavcev, nekaj (6) pa jih na to vprašanje ni odgovorilo.

DRUŽBENA PRIZNANOST SOCIALNEGA DELA

Da so vprašanja, ki zadevajo socialno delo, pri nas pomanjkljivo, nedosledno in nejasno *pravno regulirana*, meni skoraj tri četrtine (79) anketirancev in le malo jih je prepričanih (14), da so kompetence dovolj jasno opredeljene in je uveljavljena tudi strokovna avtonomnost socialnih delavcev. Da je način pravnega reguliranja socialnega dela v celoti neustrezen, meni en respondent, štirje pa na to vprašanje niso odgovorili.

Deloma lahko družbeno priznanost ocenjujemo tudi s pomočjo *statusa strokovnjakov v družbi*, ki se meri tudi s pomočjo materialnih kriterijev, torej plače za opravljeno delo. Po mnenju 20 anketirancev je plača, ki jo dobivajo za svoje delo, ustrezna in primerljiva s sorodnimi profili z isto stopnjo izobrazbe. Blizu tri četrtine (70) pa jih je prepričanih, da je plača glede na delo neustrezna in neprimerljiva s sorodnimi profili. Osem respondentov na to vprašanje ni odgovorilo.

AVTORITETA PROFESIONALCEV

Avtoriteto in status socialnega delavca so sodelujoči v raziskavi *primerjali z avtoriteto* drugih, zlasti *sorodnih poklicev*. Odgovori, ki smo jih dobili, so zanimivi in tudi presenetljivi: približno četrtina respondentov (22) je na prvo mesto (rang 1) največkrat postavilo splošnega zdravnika, sledi mu upravni delavec (21), višja medicinska sestra (15) in osnovnošolski učitelj (14). Zanimivo je, da se le 10 anketirancev najbolj primerja s psihologom. Štirje respondenti so dali druge odgovore.

PROFESIONALNA DRUŠTVA

Profesionalne organizacije nastajajo zlasti iz potrebe, da bi omogočile promocijo profesionalcev in jim zagotovile višji družbeni status. Za profesionalce iz skupine pomagajočih profesij (helping professions) je pomemben element tudi zaščita interesa uporabnikov, kar poskušajo zagotoviti z usmerjanjem etičnega vedenja svojih članov (kodeksi).

Prvi ukrep organizacije tistih poklicev, ki želijo doseči status priznanih profesij, je ta, da opredelijo kriterije za članstvo. Samo tisti, ki ustrezajo določenim kriterijem, lahko postanejo člani profesionalne organizacije. Članstvo pomeni, da je posameznik kvalificiran za opravljanje storitev, za katere je profesija kompetentna. Čim večje so ambicije poklica, da preraste v profesijo, tem strožje kriterije za članstvo ta organizacija postavlja.

Večina dejavnosti profesionalnih društev je usmerjenih v to, da pri članih razvijejo občutek identitete s stroko, iz te povezanosti pa lahko črpa moč tako posameznik kakor društvo kot celota.

Naše socialne delavce smo povprašali, kaj so po njihovem mnenju najpomembnejše *naloge društva socialnih delavcev*. Njihovi odgovori, razvrščeni glede na prvo izbiro (rang 1) so naslednji: 1. skrb za razvoj stroke, 2. skrb za identiteto socialnih delavcev, 3. oblikovanje izobraževalnih programov za socialno delo, 4. opredeljevanje ciljev socialnega dela, 5. zaščita interesov socialnih delavcev, 6. razvijanje profesionalne kulture in jezika, 7. oblikovanje in skrb za spoštovanje profesionalne etike, 8. izdajanje strokovnih glasil, 9. vpliv na socialno politiko in sistem socialnega varstva, 10. organiziranje družabnega življenja.

Na vprašanje, kdo naj bi po njihovem njihovem mnenju *postavljali cilje socialnega dela*, so respondenti odgovorili takole:

Dobra polovica (54) meni, da je za to pristojna Socialna zbornica, 42 jih je to kompetenco pripisalo Visoki šoli za socialno delo, 41 Društvu socialnih delavk in delavcev Slovenije, 38 Inštitutu za socialno politiko, 34 pa državi. Politične stranke naj bi formulirale cilje socialnega dela po mne-

nju 7 respondentov. Po mnenju štirih anketirancev je glede tega potreben konsenz vseh navedenih. Dva izmed respondentov sta odgovorila, da morajo cilje socialnega dela postavljati uporabniki. Štirje na to vprašanje niso odgovorili, druge odgovore pa sta dala dva anketirana socialna delavca.

PREDMET DELA SOCIALNEGA DELA

Vsaka stroka mora v procesu profesionalizacije jasno opredeliti predmet svojega dela in ga tudi razmejiti od sorodnih strok. To vprašanje je treba razrešiti v okviru kriterija teoretske oziroma znanstvene zasnovanosti poklica, ki želi razviti značilnosti profesije. Predmet dela sodi med temeljne prvine socialnega dela. S tem vprašanjem so se doslej resno ukvarjali le redki avtorji, saj se je socialno delo razvijalo dokaj pragmatično in je bilo dolgo zgolj praktična dejavnost. Večkrat naletimo na zelo ohlapne definicije, češ, da je predmet socialnega dela vse tisto, kar je v nekem pojavu družbeno ali socialno. Nedvomno pa taka opredelitev ne pove dovolj o specifikah tistega, s čimer se socialno delo ukvarja, in je treba njegov predmet dela opisati bolj konkretno. Prav gotovo je smiselna delitev na vidik predmeta dela *vede* o socialnem delu in na vidik socialnega dela kot *praktične dejavnosti*.

Izmed opredelitev predmeta dela vede o socialnem delu bomo tukaj izbrali le tisto, ki jo je podal B. Mesec, ko pravi, da se veda o socialnem delu ukvarja s preučevanjem procesov pomoči ljudem v stiski, medsebojne pomoči in solidarnosti (boetika) (Mesec 1990: 146).

Predmet dela socialnega dela kot praktične dejavnosti je najpogosteje opredeljen kot pomoč ljudem pri zadovoljevanju njihovih potreb, kot posredovanje v interakcijah med človekom in njegovim okoljem, kot pomoč ljudem pri socialnem vključevanju in podobno. Vendar pa lahko z analizo vsebine in ciljev socialnega dela v okviru najpomembnejših dosedanjih modelov ugotovimo, da se je vzporedno z njimi spreminjalo tudi težišče predmeta dela.

Tako bi lahko rekli, da je za reformistični model bistvo predmeta dela socialnega dela

varstvo posameznih družbenih skupin (izboljševanje njihovega socialno-ekonomskega položaja s pomočjo socialnih reform, sprejemanje ustrezne zakonodaje, pa tudi razvijanje institucij in služb za ljudi z različnimi potrebami). Za tradicionalni (imenovan tudi konservativni) model socialnega dela je tipičen predmet dela *pomoč* ljudem v različnih življenjskih stiskah. Predvsem so se v tem obdobju razvijale oblike osebne pomoči. Pomoč je bila usmerjena v to, da bi se ljudje čim bolj prilagodili obstoječim družbenim razmeram. Za radikalni model je značilno ozaveščanje ljudi, predvsem marginaliziranih množic o njihovih pravicah in njihovo usposabljanje za prevzem aktivne vloge pri *spreminjanju* družbenih in lastnih življenjskih razmer in prevzemanje odgovornosti za *razvoj*. Predmet dela socialnega dela v okviru sistemsko ekološkega modela pa razumem kot posredovanje v smislu *socialne integracijske adaptacije vsakega posameznika*.

Če bi hoteli na temelju povedanega spraviti na skupni imenovalc vse omenjene poglede na predmet dela socialnega dela v okviru njegovih najpomembnejših dosedanjih modelov, bi lahko rekli, da je vsem skupno to, da gre v vseh primerih za *spreminjanje*. Socialno delo je vedno poskušalo sprožiti določene pozitivne spremembe (seveda pa je proces tega spreminjanja pogosto boleč!), bodisi pri posamezniku bodisi v medsebojnih odnosih posameznika in zanj pomembnih družbenih skupin, ali pa kar za spreminjanje globalnih družbenih razmer. Vedno je šlo za spreminjanje, katerega najpomembnejši nosilci so predvsem sami uporabniki.

Če predmet dela socialnega dela razumemo v smislu zgoraj povedanega, lahko tudi takoj ugotovimo, kaj je skupnega vsem sodobnim konceptom socialnega dela, ki so danes aktualni tako v svetu kakor pri nas.

NEKATERI PARADIGMATSKI PREMIIKI V TEORII IN PRAKSI SOCIALNEGA DELA

V zadnjih dvajsetih letih je na področju socialnega dela prišlo do določenih paradigmatičnih sprememb, ki so bolj ali manj

vidne tudi v naši praksi. Nekatere izmed njih bomo navedli in na kratko ocenili, koliko so doslej vplivali na našo prakso.

PARTNERSTVO

Model radikalnega socialnega dela je razvil partnerstvo med socialnim delavcem in uporabniki (v okviru tega modela je šlo za množice prikrajšanih ljudi), sistemsko-ekološki model, ki mu je sledil, pa poudarja partnerstvo med individualnim uporabnikom in socialnim delavcem v smislu *paradigme uporabnika*. Paradigma uporabnika pomeni, da uporabnik in socialni delavec/delavka enakopravno sodelujeta pri definiranju in reševanju problema, da strokovnjak verjame v sposobnost uporabnika za uspešno rešitev težave, v njegovo kompetentnost za prevzem odgovornosti in kontrole nad svojim življenjem in v to, da lahko uspešno opravlja svoje najpomembnejše socialne vloge, v spreminjanje neučinkovitih vedenjskih vzorcev in podobno. Skupaj gradita medsebojno zaupanje, kooperativen odnos v smislu udeležanja načela participacije, pri čemer strokovnjak dosledno upošteva pravice uporabnika in mu pomaga pri njihovem uveljavljanju. Na ta način uporabnik pridobiva moč, ponuja se mu možnost izbire in vse večji nadzor nad svojim življenjem.

Če je partnerstvo zares delovni odnos, je v nekem kritičnem trenutku tudi pogajanje in redistribucija moči. To pomeni, da mora socialni delavec v določeni fazi opustiti vzvišeno vlogo strokovnjaka in uporabnikom dopustiti, da predložijo in razvijejo svoje lastno razumevanje problema, pa tudi poglede in načrte za njegovo reševanje (Vass 1996).

Partnerstvo z uporabniki je tudi pri nas že postalo del doktrine socialnega dela in je opredeljeno v Kodeksu etičnih načel delavcev na področju socialnega varstva (8. člen, ki govori o spoštovanju odločitev posameznika, in 9. člen, ki govori o možnosti izbire pomoči). Za Kodeks poklicne etike socialnih delavk in delavcev Slovenije bi lahko rekli, da je ves prežet s partnerskim odnosom med strokovnjakom in uporabnikom, eksplicitno pa tega ne omenja.

Seveda to še ne zagotavlja, da se ta koncept v praksi tudi dosledno upošteva. Posebej to velja za področje javnih pooblastil, kjer je v postopkih prisotna državna prisila, ki jo izvajajo tudi socialni delavci.

VEČANJE MOČI (EMPOWERMENT)

Večanje moči uporabnikov pomeni zagotovitev potrebnih sredstva, možnosti in podobno. Gre za iskanje virov, ki uporabnikom (in drugim ljudem) pomagajo dobiti večji vpliv nad svojim življenjem in izboljšati možnosti za socialno funkcioniranje (Hugman 1995).

Tudi večanje moči kot eden izmed sodobnih konceptov socialnega dela je v Sloveniji že prisoten (morda trenutno bolj v teoriji kakor v praksi). Zavestno se ta prijem uporablja v okviru novih gibanj duševnega zdravja in v nevladnih organizacijah na tem področju. Sicer pa je večanje moči jedro delovanja vseh samopomočnih skupin, ki jih imamo pri nas v zadnjih letih vse več in delujejo že za številne skupine ljudi (stari, ženske, žrtve nasilja...). V javni sektor, zlasti v delo centrov za socialno delo pa ta koncept nekoliko počasneje prodira, čeprav se v delu nekaterih strokovnih delavcev tudi že jasno kaže.

ZAGOVORNIŠTVO

V socialnem delu pomeni zagovorništvo zavzemanje za pravice posameznikov ali skupnosti bodisi z neposredno intervencijo bodisi z večanjem moči. Zagovorništvo postaja temeljna etična obveza profesije in njenih članov (Barker 1995).

Tudi zagovorništvo se je pri nas doslej najbolj razvilo v dejavnostih na področju duševnega zdravja, počasi pa se širi v miselnost tudi drugam.

SKUPNOSTNA SKRIB

Skupnostna skrb je kolektivno zasnovana in ima za cilj zvečanje kvalitete življenja v skupnosti, vzpostavljanje raznih vrst in

fleksibilnih mrež pomoči, ki so na razpolago različnim potencialnim uporabnikom. Pri tem je pomembno, da se načrtovalci te skupnostne skrbi opirajo na potrebe uporabnikov.

Tudi skupnostna miselnost se je najbolj uveljavila na področju duševnega zdravja. Ta proces je povezan z deinstytucionalizacijo in ustanavljanjem stanovanjskih skupin, v katerih lahko ljudje ohranjajo svojo identiteto in samostojnost. Program razvoja dejavnosti za potrebe starih prav tako predvideva največ dejavnosti za to populacijo v njihovem bivalnem okolju.

SOCIALNE MREŽE

Socialne mreže se oblikujejo in razpadajo neformalno, na osnovi neke specifične potrebe ali interesa. K socialnim mrežam sodijo suportivni sistemi, naravne mreže pomoči in samopomočne skupine (Barker 1995).

Koncept socialnih mrež je pri nas že dolgo v celoti osvojen, socialni delavci se zavestno opirajo na obstoječe formalne in neformalne mreže uporabnikov in jih vključujejo v celostne oblike pomoči ljudem v različnih stiskah.

SAMOPOMOČNE SKUPINE

To so prostovoljne skupine, katerih člani so neprofesionalci, ki imajo iste potrebe ali probleme in se srečujejo skozi daljše obdobje, da bi si dajali oporo, izmenjavali informacije o dejavnostih in virih, ki so se pokazali koristne pri reševanju problema. Take skupine se običajno srečujejo brez strokovnjaka. Strokovnjak pa je (ali pa tudi ne) prisoten pri delu sorodnih suportivnih skupin (Barker 1995).

Samopomočne skupine so se pri nas že kar dobro uveljavile. Najbolj razširjena je v Sloveniji nedvomno mreža skupin starih za samopomoč.

FEMINISTIČNO SOCIALNO DELO

Feministično socialno delo pomeni povezano vrednot, izkušenj in spoznanj socialnega dela s feministično usmeritvijo, da bi pomagali posameznikom in družbi pri premagovanju čustvenih in socialnih problemov, ki izhajajo iz spolne diskriminacije (Barker 1995).

ANTIDISKRIMINACIJSKA PRAKSA

Ta praksa socialnega dela je usmerjena proti predsodkom in negativnemu odnosu in neadekvatni obravnavi ljudi glede na značilnosti, kot so rasa, spol, religija ali etnična pripadnost.

Vsi navedeni koncepti so prinesli tudi *spremembe profesionalnih vlog* socialnih delavcev. Spremenile so se tako v odnosu do uporabnika kakor tudi do države oziroma tistega, ki uporabnikom zagotavlja (ali pa tudi ne) določene socialne pravice.

Med temi vlogami naj navedemo samo nekatere: usposabljevalec, učitelj, zastopnik, zagovornik, pogajalec in aktivist. Te novejšje profesionalne vloge so zahtevnejše, po drugi strani pa socialnemu delavcu dopuščajo, da se uporabniku pokaže v svoji človeški podobi (tudi kot ranljiv, nemočen, brez vseh odgovorov in podobno).

Prav tako ti koncepti in spremenjene profesionalne vloge zahtevajo tudi *novo etiko socialnih delavcev*, ki je predvsem v zalo jasni opredelitvi, da socialni delavec nedvoumno in vselej stoji na strani uporabnika in skupaj z njim išče rešitve za težave. Pri tem gre torej za dosledno upoštevanje vseh vidikov partnerskega odnosa.

Z veseljem lahko ugotovimo (čeprav o tem ne razpolagamo z ustreznimi empiričnimi podatki), da si vsi navedeni sodobni koncepti socialnega dela pri nas že utirajo pot. Seveda je spreminjanje konceptov in profesionalnega ravnanja na nekaterih področjih hitrejše kakor na drugih. To seveda velja tudi za razlike med bolj in manj urbaniziranimi kraji. Bistveni premiki so bili v zadnjih letih napravljeni na področju duševnega zdravja, kjer je bil vnos drugačnega razumevanja položaja uporabnikov in

vloge strokovnjako tudi podprt s posebnim izobraževalnim programom (Tempus). Upam pa si trditi, da do teh sprememb prihaja veliko hitreje na področju dejavnosti, ki se razvijajo v nevladnem sektorju, kakor pa na področju javnega sektorja.

SOCIALNO DELO V JAVNEM SEKTORJU

V obdobju, odkar smo vpeljali pluralno socialno varstvo, dejansko pa tudi že pred tem, so v Sloveniji na socialno delo vplivali določeni procesi, ki so prav tako kakor novi doktrinarni koncepti usmerjali stroko k določenim spremembam. Po drugi strani pa je nedvomno tudi stroka s svojimi aktivnostmi in z novim zagonom vplivala na te procese. V zadnjih desetih letih smo bili priča številnim iniciativam, ki dajejo nove možnosti tako uporabnikom kakor tudi socialnim delavcem.

Proces *deregulacije* pomeni manj pravnega urejanja vprašanj, s katerimi se ukvarja stroka, in več prepuščanja avtonomnemu strokovnemu odločanju. V javnem sektorju opazamo deregulacijo predvsem na področju preventive, saj država ne financira posebnih institucij ali rednih programov, temveč na podlagi razpisa izbira tiste projekte, ki so najbolj ustrezni.

Prihaja do *deinstitucionalizacije*, ki se je začela kot proces odpuščanja uporabnikov iz socialnih ustanov in njihovo ukinjanje ter nadomeščanje z razvijanjem ustreznih dejavnosti v skupnosti. Deinstitucionalizacija je prerasla tudi v miselnost, ki pomeni preoblikovanje institucij v bolj humane in take, ki bolj ustrezajo potrebam stanovalcev.

V praksi se je deinstitucionalizacija pri nas začela že pred leti (denimo premeščanje varovancev iz našega največjega zavoda Hrastovec, ustanavljanje številnih stanovanjskih skupnosti) in je v bistvu na vseh področjih sprejeta kot koncept in prihodnja usmeritev, ki vodi načrtovalce nadaljega razvoja na področju socialnega varstva.

Procese *deprofesionalizacije* opazamo v načrtnem razvijanju prostovoljnega dela kot komplementarnega dela profesionalnim storitvam in tudi v zaposlovanju laikov

na področju socialnega varstva. Morda bi lahko tudi vključevanje številnih projektov javnih del v socialnovarstveno dejavnost šteli kot znak deprofesionalizacije.

Samoorganizacija je pri nas že nekaj časa prisotna in vnaša novo dinamiko na področje socialnih dejavnosti in nedvomno tudi ustreza potrebam in interesom precejšnjega števila uporabnikov. Konkretna oblika dobiva v delovanju samopomočnih (ustreznejše suportivnih skupin), ki so postale del naše vsakdanje prakse.

Odpiranje javnega sektorja in komplementarnost dejavnosti in programov v njegovih okvirih z dejavnostmi civilne družbe, ki je v zadnjem času vse bolj vidno, ima nedvomno pozitiven vpliv tako na institucije kakor na profesionalce. V tem smislu so pomembni tudi številni preventivni in inovativni programi in projekti, s katerimi se spreminja klasična vloga strokovnjakov in institucij.

Pravice državljanov iz naslova socialne države in urejanje njihovih statusnih vprašanj so nedvomno področja, kjer država hoče in mora ohranjati določeno kontrolo nad dejavnostmi, ki to funkcijo opravljajo, saj na ta način *kontrolira državljanje*. Vendar pa na ta način stroka pristaja na to, da bo v imenu države *kontrolirala uporabnike in skrbela za njihovo konformno obnašanje (socialni mir)*.

Pri povečevanju avtonomnosti socialnega dela v smislu pridobivanja kompetenc in širjenju diskrecijske pravice gre za določeno protislovje, ki ga opazamo tudi takrat, ko presojava o enem izmed pomembnih kriterijev profesionalnosti, namreč o družbenem priznanju socialnega dela. Kompetence, zakonsko opredeljene naloge, ki jih dobi profesija in s katerimi postane družbeno priznanje najbolj očitno, lahko daje le država, ki želi tako regulirati način njenega delovanja, vrsto in obseg storitev in tudi kontrolirati podatke, ki jih v njenem imenu priznavajo strokovni delavci. S tem pa država seveda nujno nadzira tudi stroko samo. Pridobitev kompetenc na matičnem področju socialnega varstva in njegovega javnega sektorja je tako za socialno delo bistvenega pomena, saj mu je zagotovilo pomemben vidik profesionalnosti. Po drugi

strani pa je stroka ravno na tem matičnem področju, kjer je najprej dobila možnosti za razvoj, tudi najbolj omejena s strogo določenimi postopki (upravni postopek), omejeno diskrecijsko pravico, s strokovnim nadzorom dela in podobnim.

To nasprotje je najbolj očitno pri dvojni vlogi naših centrov za socialno delo, ki so s svojimi javnimi pooblastili po eni strani del državnega mehanizma prisile, po drugi pa pomembne institucije, v katerih lahko državljani dobijo osebno pomoč ob različnih življenjskih stiskah. Bržkone etična nezdržljivost vlog v kodeksu socialnega varstva ni dovolj za razrešitev te dileme. Nedvomno se bomo morali v kratkem resno spopasti z reševanjem tega protislovja. Kako ga bomo razrešili, je težko napovedati – z družinskimi sodišči, z razdelitvijo centrov za socialno delo na strokovne in upravne institucije ali kako drugače. Pri tem bo stroka prav gotovo morala odigrati pomembno vlogo.

Spremenjen odnos med uporabniki in strokovnjaki daje tudi socialnemu delavcu/delavki novo, drugačno moč. To ni več moč, ki bi izhajala iz moči države in se delegirala na njene uslužbence, ki delujejo zgolj v skladu s predpisi in dajejo v njenem različne vrste pomoči. Pri tem imajo uslužbenci tudi pravico presojudati, kdo je bolj in kdo manj primeren, da to pomoč tudi dobi.

V razmerju moči med uporabniki in državo so prvi v neprimerno slabšem položaju. Socialni delavci morajo zato prevzeti predvsem tiste strokovne vloge, s katerimi in praksami sem povabila kolegice in kolege, da nam povedo, »kam hočete priti, da predstavljate projekte, primere, izkušnje, dileme, poti in vprašanja. Razgrnili so znanje za ravnanje«, ubesedili koncepte, ki se uporabljajo, doktrino, ki nastaja. Pri vodenju okrogle mize je bila moja naloga, da »razgrinjanje« omogočim, spodbujam, vzdržujem, da bi skupaj razbrali celoto znanja in ravnanja, ki ga zmoremo. V pisnem prispevku dodajam prispevek konstruktivizma oziroma moje razumevanje pomena prispevka konstruktivizma teoriji in praksi socialnega dela z družino.

O'Hanion odlično umesti konstruktivizem v razvoj teorije in prakse socialnega

terimi bodo uporabnikom pomagali pridobiti vse formalno zagotovljene pravice in tudi možnost, da bodo lahko sami odločali o vseh bistvenih vprašanjih svojega življenja. To pa so zlasti profesionalne vloge zastopnikov, zagovornikov, posrednikov in pogajalcev.

SPREMEMBE – KORAK NAPREJ K PROFESIJI

Rekli smo že, da se uspešno prehojena pot od poklica k profesiji konča z večjo avtonomnostjo stroke. Večja avtonomnost pa pomeni tudi določeno moč. Moč socialnih delavcev izvira iz strokovnega znanja, profesionalne etike, osebne zrelosti in samozavesti, redne supervizije in povezanosti v profesionalnem društvu in moči uporabnikov.

Iz prikazanih odgovorov anketiranih socialnih delavcev bi lahko sklepali, da trenutno vseh navedenih potencialov še ne znajo ustrezno uporabiti in da prepogosto čakajo na »rešitev« od zunaj. Najbolj se to morda vidi pri odgovorih na vprašanje o odgovornosti za postavljanje ciljev socialnega dela. Ocenjujem, da našemu socialnemu delu do profesionaliziranosti manjka le še zadnji, a pomemben korak. Ta korak pa morata omogočiti Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije z aktivnostmi, ki bodo dajale članom občutek pripadnosti in Socialna zbornica Slovenije z zagotovitvijo supervizije.

Norme in vrednote nove paradigme v socialnem delu so dodajanje moči družini, prispevek k dostojanstvu, kompetentnosti, emancipaciji, spoštovanju in se odziva na socialnih problemov pomeni prispevati k dostojanstvu in emancipaciji, potem je naloga socialnega delavca, da ustvari socialno-delavski delovni odnos ali status, ki omogoča izkušnje dostojanstva in emancipacije. Definicija problema skupaj s stranko, družino, skupino je nedvomno prvi strokovni korak socialnega delavca. Vsak socialno-delavski delovni odnos temelji na definiciji problema: projekti z delovnimi točkami in konkretnimi koraki zanj temeljijo na sporazumu, razumevanju, na soustvarjenem

Literatura

- R. BARKER (1995), *Social Work Dictionary*. Washington, DC: NASW Press.
- R. HUGMAN, D. SMITH (1995), *Ethical Issues in Social Work*. London: Routledge.
- Etični kodeks socialnega varstva Slovenije* (1995). Ljubljana: Socialna zboranica Slovenije.
- Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije* (1997). Ljubljana: Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije.
- W. LORENZ (1997), *Social Work in Changing Europe*. Referat na Evropskem kongresu šol za socialno delo v Dublinu, avgust 1997.
- B. MESEC (1990), O specifičnosti metodologije v socialnem delu. *Socialno delo*, 1990.
- J. MILLER (1976), *History of Social Work*. V: *Encyclopedia of Social Work*. Washington, DC: NASW Press
- V. MILOŠEVIČ (1989), *Socialno delo*. Ljubljana: Samozaložba.
- M. PAYNE (1997), *Modern Social Work Theory*. London: Macmillan.
- (1989), Open records and shared decisions with clients. V: S. SHARDLOW (ur.) (1989), *The Values of Change*. London: Routledge.
- S. SHARDLOW (1989), *Changing Social Work Values: An Introduction*. V: S. SHARDLOW (ur.) (1989), *The Values of Change*. London: Routledge.
- J. F. TURNER (1997), *Social Work Practice: Theoretical Base*. V: *Encyclopedia of Social Work 3*. Washington, DC: NASW Press.
- A. VASS (ur.) (1996), *Social Work Competences*. London: SAGE.

neje ter nadomeščanje z aktivnimi inih dejavnosti v skupnosti. Deinstitutionalizacija je prerasla tudi v miselnost, ki pomeni preoblikovanje institucij v bolj humane in take, ki bolj ustrezajo potrebam stanovalcev.

V praksi se je deinstitutionalizacija pri nas začela že pred leti (denimo premeščanje varovancev iz našega največjega zvođa Hrastovec, ustanavljanje številnih stanovaljskih skupnosti) in je v bistvu na vseh področjih sprejeta kot koncept in prihodnja usmeritev, ki vodi načrtovalce nadaljega razvoja na področju socialnega varstva.

Procese deprofesionalizacije opazamo v načrtnem razvijanju prostovoljnega dela kot komplementarnega dela profesionalnim storitvam in tudi v zaposlovanju laikov

in profesionalnih delavcev. To ni več samo izjava, ampak tudi dejstvo, ki kaže na spremembo v načinu delovanja socialnega varstva. Čeprav je to sprememba, ki jo želimo, je vendarle potrebna, saj je to edini način, da se lahko socialno delo prilagodi potrebam stanovalcev. Čeprav je to sprememba, ki jo želimo, je vendarle potrebna, saj je to edini način, da se lahko socialno delo prilagodi potrebam stanovalcev. Čeprav je to sprememba, ki jo želimo, je vendarle potrebna, saj je to edini način, da se lahko socialno delo prilagodi potrebam stanovalcev.

takrat, ko presojujemo o čem izmed pomembnih kriterijev profesionalnosti, namreč o družbenem priznanju socialnega dela. Kompetence, zakonsko opredeljene naloge, ki jih dobi profesija in s katerimi postane družbeno priznanje najbolj očitno, lahko daje le država, ki želi tako regulirati način njenega delovanja, vrsto in obseg storitev in tudi kontrolirati dejavnosti, ki jih v njenem imenu priznavajo strokovni delavci. S tem pa država seveda nujno nadzira tudi stroko samo. Pridobitev kompetenc na matičnem področju socialnega varstva in njegovega javnega sektorja je tako za socialno delo bistvenega pomena, saj mu je zagotovilo pomemben vidik profesionalnosti. Po drugi